

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ ОЦІНКИ ВНУТРІШНЬО ГЕНЕРОВАНОГО ГУДВІЛУ ПІДПРИЄМСТВА¹

Лабунська Світлана Віталіївна

*доктор економічних наук, професор кафедри обліку і бізнес-консалтингу
Харківського національного економічного університету*

імені Семена Кузнеця;

Established Researcher, Bratislava University

of Economics and Management,

Bratislava, Slovak Republic

Зміна парадигм економічного розвитку у глобальному масштабі світового простору, є фундаментальним поштовхом подальшого розвитку національних інноваційних систем, наукового пошуку засад формування системи оцінки якості побудови та ефективності управління інноваційними процесами на різних рівнях. Вагомий внесок у теоретичне обґрунтування і практичну розбудову теорії інновацій та оцінки ефективності системи управління інноваційними витратами на рівні суб'єкта господарювання зробили такі видатні зарубіжні та вітчизняні науковці як: І. Ансофф, Х. Веріан, П. Друкер, К. Друрі, М. Портер, Б. Санто, Й. Шумпетер, С. Голов, М. Єрмошенко, С. Ілляшенко, О. Мних, А. Яругова та інші. Проте невирішеною частиною проблеми залишається обґрунтування підходів до оцінки впливу інноваційних процесів на формування нематеріальних ресурсів підприємства та оцінки внутрішньо генерованого гудвілу (ВГГ), як віддзеркалення їх ефективного використання.

Основною метою дослідження є вдосконалення підходів до оцінки внутрішньо генерованого гудвілу, що виникає в процесі здійснення інноваційної діяльності підприємства.

В умовах інформаційної парадигми розвитку світової економіки визначальним фактором конкурентних переваг суб'єктів господарювання стає їх здатність щодо здійснення інноваційної діяльності, що продукують окрім збільшення матеріальних ресурсів та інноваційного потенціалу підприємств, збільшення в структурі їх капіталу нематеріальних ресурсів.

Систематизація підходів до визначення дефініції «інноваційна діяльність» і відзначення зростаючої ролі інформаційного ресурсу, зумовлює розуміння інноваційних процесів як сукупності послідовних,

¹ Funded by the EU Next Generation EU through the Recovery and Resilience Plan for Slovakia under the project No. 09I03-03-V01-00081

цілеспрямованих, активних дій суб'єктом господарської діяльності із реалізації нововведень, яким притаманна ознака залучення та використання унікального інформаційного ресурсу, що відзначається дифузійністю у процесі споживання. Це з одного боку впливає на визнання рівня новизни впроваджень, а з іншого, затверджує право власності підприємства на отримані інноваційні продукти та проведені дослідження й розробки. Таким чином, слід зазначити, що в умовах прискорення цифровізації суспільства та зростання значимості інноваційного розвитку підприємств, пріоритетне значення в процесі господарської діяльності перейшло від матеріальних до нематеріальних факторів виробництва. Тому, за дослідженням Ponemon Institute [1], загальносвітовою тенденцією останніх десятиліть стало зростання обсягів інвестицій в нематеріальні активи та їх переважання над темпами капіталовкладень в матеріальні цінності, у зв'язку з чим нематеріальна складова активів підприємств стабільно зростає. У 2022 р. нематеріальна складова ринкової вартості компаній з найвищою капіталізацією (за індексом S&P 500) становила 84% [1]. На жаль, зазначені тенденції не спостерігаються в економіці України. Незважаючи на тенденцію росту загального обсягу інвестицій в нематеріальні активи (рис1), що відзначалася в довоєнному розвитку економіки країни, їх частка в загальній структурі капітальних інвестицій залишається й досі низькою, та не демонструє сталого зростання: у 2017 році – 3,65%, у 2018 році – 6,29%, у 2019 році – 3,75%, у 2020 році – 4,90%, у 2021 році – 4,61% (рис. 1) [2].

Зазначимо, що інноваційна діяльність підприємств за всіма видами інноваційних впроваджень, які за класифікацією Oslo Manual поділяються на продуктові, технічні організаційні та маркетингові [3], продукує створення нематеріального ресурсу, який здебільше за прийнятими ознаками не може бути ідентифікований як капіталізований актив підприємства.

Основні підходи до фактичної оцінки витрат інноваційної діяльності та їх капіталізованої частини в активах суб'єктів господарювання, в системі бухгалтерського обліку та фінансової звітності вітчизняних підприємств розкриті в НПСБО 8 [4] та МСБО 38 [5]. При цьому під активами підприємства розуміються ресурси, що контролюються суб'єктом господарювання за результатами минулих подій та від яких очікується надходження майбутніх економічних вигід. Отже до активів підприємства відносяться тільки ті ресурси вартість яких може бути достовірно оцінено. В контексті цього, зазначимо, що у НП(С)БО 8 відсутні принципи та пояснення щодо підходів ідентифікації нематеріального активу, особливо в розрізі розмежування їх з ВГГ. Згідно чинних документів [4–5], витрати за такими етапами процесу комерціалізації інновацій як дослідження, розробка та виробнича

адаптація (згідно зі стандартами останні дві об'єднанні у стадію розробки) не мають бути доєднані до складу активів взагалі. Крім того, всі витрати, на організаційні та маркетингові інновації в системі бухгалтерського обліку віднесено до видатків періоду, які не можуть бути капіталізовані. Це означає, що подібні витрати впливають тільки на формування фінансового результату поточного періоду, не додаючи вартості активам підприємства, і таким чином не змінюють інвестиційну привабливість суб'єкту господарської діяльності. Така позиція є непридатною для достеменної оцінки бізнесу з метою визначення напрямку майбутніх капіталовкладень.

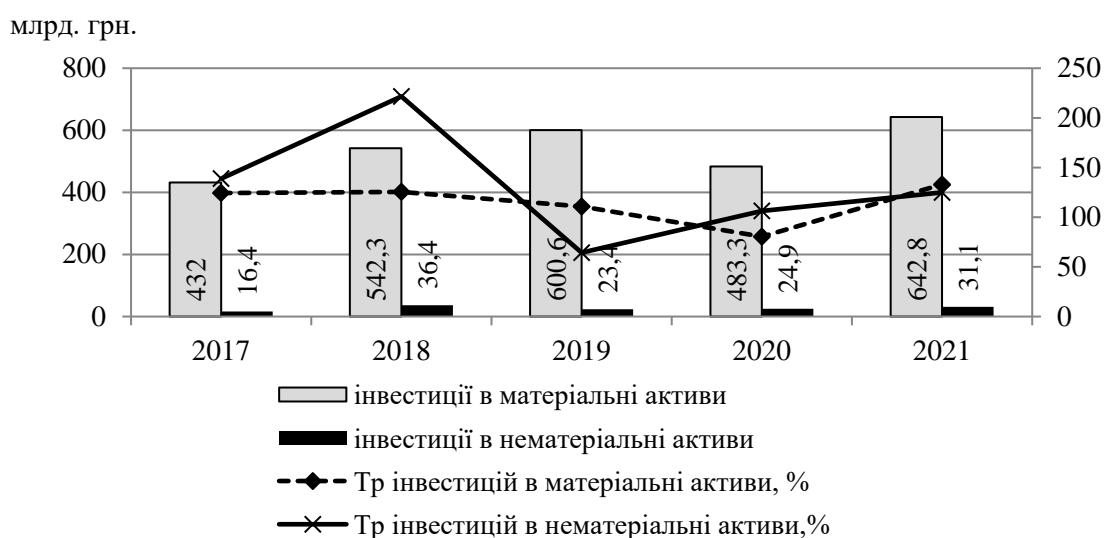

Рис. 1. Капітальні інвестиції українських підприємств за видами активів

Джерело: [2]

На думку автора, здатність до формування ВГГ віддзеркалюється в отриманні економічних вигід у майбутніх періодах, або підсилює економічні вигоди від використання інших активів підприємства. В цьому контексті ВГГ є показником, який визначає зміну вартості бізнесу за рахунок накопичення певного інформаційно-інтелектуального ресурсу, що продукується інноваційною активністю підприємства та має здатність до породження синергетичних явищ в його розвитку [6–7].

Запропонований підхід до оцінки ВГГ базується на методиках, що використовуються в світовій та вітчизняній практиці [6–9]. Для визначення вартості ВГГ на підставі проведеного аналізу пропонується застосування підходу щодо збільшення (переваги) у прибутку [9]. Він полягає в співставленні результатів діяльності підприємства (прибутку) у разі відсутності ведення інноваційної діяльності (або впровадження будь-яких інноваційних змін) та за умов наявності такої. Означена методика може бути використана

підприємством у разі отримання негативного результату від інноваційних впроваджень, або неотримання результатів інноваційної діяльності, що мають товарну форму, але, вочевидь, позитивно вплинули на інші чинники господарської діяльності та викликали синергетичні ефекти. Індикаторами такого прояву може бути: збільшення доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), скорочення загальних, у тому числі й виробничих витрат господарської діяльності, скорочення вартості та терміну обробки інформаційного ресурсу, тощо.

Залежність між витратами інноваційної діяльності та отриманими результатами має бути оцінена експертним шляхом, з урахуванням компетентнісних вимог щодо груп експертів. В результаті такої оцінки вартість внутрішнього гудвілу оцінюється у розмірі додаткового прибутку (ΔP) скорегованого на коефіцієнт впливу інноваційних витрат (a_{ni}), та дисконтний множник (b_{ni}). Останній застосовується у разі отримання грошового потоку протягом терміну понад одного року та може бути сформований на підставі оцінки середньої норми прибутку підприємства з урахуванням прогнозованої інфляції протягом терміну використання інноваційних активів. Таким чином загальна вартість ВГГ (ICG) від інноваційної діяльності за методикою переваги у прибутку може бути визначена за формулою (1):

$$ICG = a_{ni} \cdot b_{ni} \cdot \Delta P. \quad (1)$$

Таким чином, оцінка ВГГ за запропонованим підходом є основою доєднання його до облікових об'єктів у поточному періоді та є підґрунтям для подальшої розробки процедур облікової політики щодо нематеріальних активів підприємства.

Список використаних джерел:

1. Капітальні інвестиції. Державна служба статистики України. Офіційний сайт URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ioz_19.htm (дата зверення: 3.05.2023).
2. Intangible Assets Impact Report. Ponemon Institute LLC. URL: <https://www.aon.com/insights/reports/2022/2022-aon-ponemon-global-repor> (дата зверення: 3.05.2023).
3. Oslo Manual. Guidelines for collecting and interpreting innovation data. OECD, EUROSTAT, 2005. 166 p
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» : затв. Наказом МФУ від 18.10.1999 р. № 242. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text> (дата зверення: 12.04.2023).
5. Міжнародні стандарт бухгалтерського обліку та фінансової звітності URL: Міжнародний стандарт бухгалтерського о... | від 01.01.2012 (rada.gov.ua) (дата зверення: 25.04.2023).
6. Легенчук С.Ф., Очерedyкo В.Р. Внутрішньо створені нематеріальні активи: особливості визнання та напрями удосконалення бухгалтерського обліку. *Проблеми*

теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2020. № 2(46). С. 24–31.

7. Іонін Є.Є., Клепакова М.О. Оцінка та аналіз вартості внутрішньо сформованого гудвілу та впливу його компонентів. *Економічний аналіз*. 2017. № 1. С. 192–198

8. Національний стандарт № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності»: затв. Постановою КМУ від 03.10.2007 р. № 1185. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-%D0%BF#Text> (дата зверення: 20.03.2023).

9. Міжнародний стандарт оцінки 210 «Нематеріальні активи». URL: <http://uto.com.ua/MPO4.pdf> (дата зверення: 20.03.2023).